

KONTEXTY VZDELÁVANIA V KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRE

Katarína Kristiánová

Krajinnú architektúru v súčasnosti môžeme chápať ako jednu z najdiverzifikovanejších „dizajnérskych profesii“. Krajinní architekti navrhujú prostredie obytných štvrtí, administratívnej či obchodnej vybavenosti, navrhujú prostredie miest, námestia, parky, zoologické záhrady, ochraňujú, plánujú a manažujú krajinné prírodné prostredie. Pracujú na menších projektoch, ako je plánovanie mestských parkov či verejných priestranstiev až po projekty vo veľkých mierkach, ako je plánovanie národných parkov, prírodných rezervácií či rekreačných oblastí. V závislosti od povahy a rozsahu projektu, krajinní architekti plánujú celkový návrh, usporiadanie využitia územia vrátane umiestnenia budov, dopravnej a infraštrukturálnej vybavenosti, manažmentu dažďovej vody, konštrukcií a vegetácie. Môžu koordinovať tímy profesionálov v jednotlivých oblastiach. Často pracujú v štátnej správe, samospráve či v organizáciách

v službách pre tvorbu verejných priestorov, ochranu prírody a krajiny. Krajinná a záhradná architektúra sa zaobrá tvorbou záhrad a parkov, verejných plôch zelene, verejných priestorov, areálov škôl, nemocní, rekreačných a športových priestorov, špecifických plôch a objektov, ako sú botanické záhrady, arboréta, výstavné areály, rekonštrukciou historických záhrad, zahrnuje problémy ochrany a tvorby sídelnej, ako aj mimosídelnej krajiny, kultúrnej krajiny i krajinného plánovania a manažmentu krajiny, s cieľom udržateľného rozvoja života v sídlach a otvorennej krajine, pre zachovanie diverzity a ekologickej stability. Krajinný architekt musí vo svojej tvorbe zvažovať spolupôsobenie rôznych environmentálnych faktorov, koexistenciu rastlín, zvierat a človekom vytvorených štruktúr.¹

Krajinná architektúra teda vyžaduje široké znalosti poznatky z oblasti prírodovedných a biologických vied, z výtvarno-umeleckých,

¹ História profesie je späť s menom Fredericka Law Olmsteda (1822-1903), považovaného za otca krajinných architektov. Odmiel meno „landscape gardener – krajinný záhradník“, a nazval sa „landscape architect – krajinný architekt“. Olmsted bol pionierom a vízionárom profesie.– jeho projekty, napríklad Central Park v New Yorku s Calvertom Vauxom v 50. rokoch 19. storočia, ilustrujú jej najvyššie štandardy.

architektonicko-urbanistických a územnoplánovacích disciplín. Diverzifikovaná povaha profesie sa odráža aj v diverzite študijných programov. Študijné programy krajinnej architektúry (Landscape Architecture) sú prevádzkované na viac ako 400 univerzitách a vysokých školách, na všetkých kontinentoch.² Študijné programy krajinnej architektúry sú v súčasnosti do štruktúry univerzít a vysokých škôl začlenené rôznymi spôsobmi, vyskytuje sa začlenenie krajinnej architektúry do technických univerzít, spravidla na fakulty architektúry, začlenenie krajinnej architektúry do polnohospodárskych a lesníckych univerzít, i vytváranie samostatných fakúlt krajinnej architektúry a pod. Za najstarší a najvýznačnejší je považovaný akademický program založený v roku 1900 na Harvard University Graduate School of Design, ktorý považuje krajinnú architektúru za profesiu a za akademickú disciplínu, ktorej „médium dizajnu“ je späť s urbanizmom, environmentalizmom a kultúrou.³

Príspevok chce v kontexte medzinárodných trendov vývoja profesie, domácich československých aj slovenských tradícií vývoja univerzitného vzdelávania, ako aj súčasných vývojových trendov univerzitného štúdia krajinnej architektúry, priblížiť špecifická výučby krajinnej a záhradnej architektúry na Fakulte architektúry STU v Bratislave, ktorá má

v prostredí univerzitného školstva na Slovensku nezastupiteľné a unikátné miesto.

HISTÓRIA VZNIKU PROFESIE

História profesie krajinnej architektúry siaha ďaleko do minulosti starovekých civilizácií sveta. V Európe prežíva rozkvet v období talianskej renesancie, nielen v záhradnej tvorbe, ale aj v tvorbe veľkolepých verejných mestských priestorov – námestí. Pokračuje v grandioznych monumentalných kompozíciah francúzskych palácových záhrad 17. storočia. Presláveného André Le Nôtra, môžeme považovať za raného predchodcu dnešných krajinných architektov. V 18. storočí anglickí „krajinní záhradníci – landscape gardeners“, ako napríklad LanceLOT „Capability“ Brown, remodelujú krajinu, opúštajú geometrickú pravidelnosť a imituju formy a tvary prírody. História profesie je späť aj s tvorbou prvých veľkých verejných parkov – napríklad Victoria Parku v Londýne (1845) či Birkenhead Parku v Liverpoole (1847), ktoré vytvoril Sir Humphrey Repton. Možno uviesť mnoho príkladov významných diel ktoré ovplyvnili vývoj krajinnej architektúry.

História dnešnej modernej profesie je však späť s menom Fredericka Law Olmsteda (1822 – 1903), považovaného za otca krajinných architektov. Odmiel meno „landscape gardener – krajinný záhradník“, a nazval sa

„landscape architect – krajinný architekt“.⁴ Tento titul podľa neho lepšie vystihoval obsah profesie. V roku 1863, oficiálne použitie názvu „landscape architect“, komisárimi newyorských parkov, vyznačilo symbolickú genézu krajinnej architektúry ako modernej profesie. Olmsted bol jej pionierom a vízionárom – jeho projekty, ako napríklad Central Park v New Yorku s Calvertom Vauxom v päťdesiatych rokoch 19. storočia, ilustrujú jej najvyššie štandardy. Olmsted a jeho koncepty parkov prebudili národné potreby a požiadavky na dobré naplánovanie a navrhnutie urbánnego prostredia. Parky, metropolitné parkové systémy, plánované suburbánne rezidenčné enklávy a školské kampusy boli navrhované vo velkom počte, vrcholiac hnutím City Beatiful na prelome storočí. Olmsted, Vaux a Horace Cleveland boli jednými z prvých, ktorí v hnúti stavby miest prebudili záujem o dizajn verejných priestorov. Olmsted spolu s ďalšími predstaviteľmi profesie pracoval nielen na projektoch v urbánnom prostredí, ale aj na projektoch v krajinnom prostredí, napríklad Yosemitského údolia alebo Niagarských vodopádov.⁵ V roku 1899 bola v New Yorku založená Spoločnosť amerických krajinných architektov (American Society of Landscape Architects), ktorá mala 11 členov, väčšinou spolupracovníkov okolo Olmsteda. Spoločnosť pokračovala v reprezentovaní a propagovaní krajinných architektov po

2 Obhajoba ateliérovej práce na Harvard University Graduate School of Design, dnes. Na Harvardskej Univerzite bol založený v roku 1900 prvý akademický študijný program krajinnej architektúry. Tento program e dodnes považovaný nielen za najstarší, ale aj za najvýznačnejší. Zdroj: <http://www.gsd.harvard.edu/images/content/5/6/v3/563873.jpg>.⁸

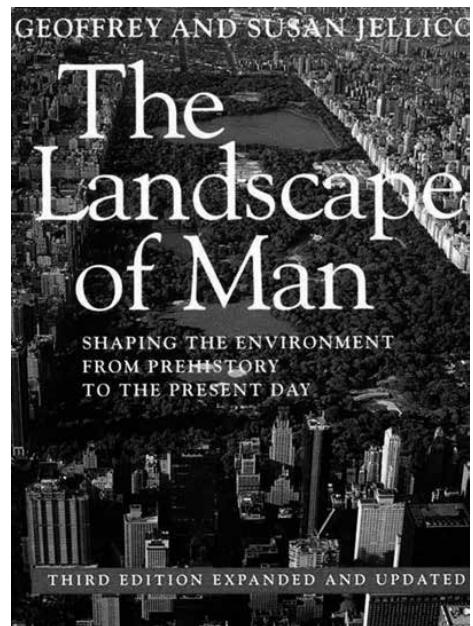
celých Spojených štátov. V roku 1900 Olmstedov syn, Frederick Law Olmsted Jr., založil a súčasne začal učiť v prvom študijnom programe krajinnej architektúry na Harvardskej univerzite.

Ako uvádza Charles Waldheim, John E. Irving, profesor krajinnej architektúry a vedúci katedry krajinnej architektúry na Harvard University Graduate School of Design, vo svojom článku *Landscape as Architecture*, americké formovanie nového odboru bolo progresívnu odpoveďou na sociálne a environmentálne zmeny vyvolané rýchlosťou urbanizáciou. Koncom 19. storočia dostupné profesionálne identity (architekt, inžinier, záhradník) začali byť vnímané ako neadekvátnie novým podmienkam. Charles Waldheim si kladie otázku, čo znamenalo pre zakladateľov profesie prehlásenie krajiny za architektúru, aké alternatívne identity mali zakladatelia k dispozícii a aký vplyv malo rozhodnutie identifikovať architektúru (a nie umenie, inžinierstvo či záhradníctvo) na ďalší vývoj odboru.⁶ Ako uvádzá Waldheim, odbor sa prehlásením krajiny ako architektúry prihlásil k svojim koreňom urbaného a infraštrukturálneho umenia oživujúceho potenciál krajiny ako média cez ktoré lieči sociálne, environmentálne, a kultúrne podmienky súčasného mesta.⁷ Waldheim upozorňuje aj na vzájomnú blízkosť krajinnej architektúry a urbanizmu. V prvých dekádach 20. storočia sa rozvíja i urbanizmus ako samostatná profesionálna identita, pričom kým prvý akademický program krajinnej architektúry bol založený na Harvardskej univerzite už v roku 1900, prvý akademický program urbanistického plánovania bol ponúkaný v Anglicku, univerzitou v Liverpoole až v roku

1909 a prvý univerzitný program urbanistickejho plánovania v Amerike bol založený na Harvardskej univerzite až v roku 1924. Vzájomná blízkosť vzniku týchto programov začiatkom 20. storočia platí aj v súčasnosti, keď hovoríme o „landscape urbanism“ – „krajinnom urbanizme“.⁸

Významným miľníkom vo vývoji profesie bolo založenie Medzinárodnej federácie krajinných architektov – International Federation of Landscape Architects (IFLA). IFLA bola založená v roku 1948 v Cambridge v Anglicku. V čase vzniku reprezentovala 15 krajín z Európy a Severnej Ameriky. Neskôr od roku 1978 sa sídlom jej úradu stalo Versailles. Jej zakladateľom a jej prým prezidentom bol Sir Geoffrey Jellicoe (1900 – 1996), anglický architekt, urbanista, krajinný architekt a záhradný architekt, autor mnohých kníh o krajinnej architektúre.⁹ V roku 1929 sa stal zakladajúcim členom Landscape Institute a od roku 1939 do roku 1949 bol jeho prezidentom. Na počesť tohto vizionára s fenomenálnou energiou, so širokými záujmami a charizmou, je každoročne udelené najvyššie ocenenie krajinných architektov – Cena Medzinárodnej federácie krajinných architektov, IFLA Sir Geoffrey Jellicoe Award.¹⁰

V priebehu vývoja sa profesia krajinného architekta stala regulovaným povoláním. V súčasnosti v Spojených štátov väčšina štátov vyžaduje, aby krajinný architekt mal licenciu. Ale na to, aby krajinný architekt dostať licenciu, musí byť absolventom akreditovaného programu, musí mať prax a urobiť skúšku.¹¹ V Európe je odborná kvalifikácia základným predpokladom na prístup k regulovanému

povolaniu krajinný architekt podobne ako architekt podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávaní odborných kvalifikácií. Aj na Slovensku autorizácia – rozhodnutie Slovenskej komory architektov o priznaní odbornej kvalifikácie (podľa tretej časti zákona SNR č. 138/1992 Zb. v platnom znení) umožňuje výkon povolania krajinný architekt. Krajinní architekti sa združujú v profesných komorách a organizáciách na národnej aj na medzinárodnej úrovni. Medzinárodná federácia krajinných architektov – IFLA (International Federation of Landscape Architects), ktorá združuje krajinných architektov na medzinárodnej úrovni, stanovuje aj edukačné štandardy pre krajino-architektonické vzdelávanie v dvoch hlavných dokumentoch – v Charte pre krajinno-architektonické vzdelávanie a v Dokumente pre uznávanie vzdelania alebo akreditáciu, ktoré stanovujú hlavné princípy, kritériá, obsah a dĺžku profesijných edukačných programov v krajinej architektúre a slúžia ako základ pre uznávanie vzdelávacích programov krajinej architektúry Medzinárodnou federáciou krajinných architektov.¹²

VÝVOJ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA KRAJINNÝCH ARCHITEKTOV

Rozvoj výchovy a vzdelávania v odbore sa viaže s históriou vzniku a vývoja profesie. V roku 1900 Olmstedov syn, Frederick Law Olmsted Jr., založil a súčasne začal učiť v prvom akademickom študijnom programe krajinej architektúry na Harvardskej univerzite. Tento program založený v roku 1900 na Harvard University Graduate School of Design je dodnes považovaný nielen za najstarší, ale aj za najvýznačnejší. Mnoho osobností, ktoré neskôr určovali trendy rozvoja krajinej architektúry, navštievovalo Harvard. Na Harvarde sa napríklad stretli spolužiaci Daniel Urban Kiley, James C. Rose a Garrett Eckbo, priekopníci krajinno-architektonickej moderny. Harvard navštevovali napríklad Lawrence Halprin, Hideo Sasaki, vedúci katedry krajinej architektúry na Harvarde od roku 1958 do roku 1968, neskôr Martha Schwartz, v súčasnosti pôsobiaca ako Professor in Practice of Landscape Architecture či Kongjian Yu a mnohí ďalší. Na Harvarde, na katedre krajinej architektúry, pôsobí aj Richard T.T. Forman, ktorý spolu s Michelom Godronom v knihe *Landscape Ecology* (1986) položil prvú syntézu modernej krajinej ekológie.

Aj dnes Harvard University Graduate School of Design stanovuje trendy vysokoškolského štúdia krajinej architektúry, ktoré nastavil už začiatkom 20. storočia a ponúka študijné programy v krajinej architektúre: Master In Landscape Architecture I (MLA I) – trojročný, Master In Landscape Architecture I AP (MLA I AP) – dvojročný, Master In Landscape Architecture II (MLA II) – dvojročný. V spolupráci katedier ponúka tzv. „Concurrent and Joint Degrees“: Architecture and Landscape Architecture, Landscape Architecture and Urban Design, Landscape Architecture and Urban Planning, Landscape Architecture and Design Studies. Ponúka doktorské programy Doctor of Design (D.Des.), a Doctor of Philosophy (PhD) v architektúre, urbanizme a krajinej architektúre v spolupráci s Graduate School of Arts and Sciences.¹³

V súčasnosti sa vzdelávacie programy krajinej architektúry rozvíjajú na mnohých vysokých školách a univerzitách. Vysoké školy poskytujúce vzdelávanie v programoch krajinej architektúry v Spojených štátach, Kanade, Austrálii a Novom Zélande sú združené v organizácii CELA – The Council of Educators in Landscape Architecture. Členmi CELA je aj niekoľko škôl z iných častí sveta. Začiatky vytvorenia tohto združenia siahajú do roku 1920, teda už viac než 90 rokov sa zaobrábať obsahom a kvalitou vzdelávania v oblasti krajinej architektúry. CELA vydáva časopis *Landscape Journal*, ktorý publikuje výskum najvyššej kvality a každoročne usporiadava konferencie zamerané na výskum a vzdelávanie v oblasti krajinej architektúry. Voleňí funkcionári CELA pôsobia na dobrovoľnej báze.

V Európe bol prvý program vysokoškolského štúdia krajinej architektúry založený v Nórsku v roku 1919 a nasledoval ho program v Nemecku – v Berlíne v roku 1929. V krajinách, kde bolo viacero krajinárskych škôl, ako napríklad vo Veľkej Británii či v Nemecku, vznikli národné edukačné skupiny. The British Landscape Education Group bola založená začiatkom, nemecká German Hochschulkonferenz Landschaft koncom sedemdesiatych rokov 20. storočia. Aj škandinávske krajinymali dlhú história vzájomnej spolupráce v oblasti výučby krajinej architektúry. Založenie programu Erasmus Európskou úniou v roku 1987 vytvorilo bázu ďalšej kooperácie európskych škôl krajinej architektúry v rámci Európskej únie. Mnoho škôl krajinnej

³ Zakladateľ a prvý president IFLA Sir Geoffrey Jellicoe (1900 – 1996) s manželkou vo svojej knihe *The Landscape of Man* (1975) predstavujú krajinnú architektúru ako projekciu abstraktných ideí človeka ktorími pretvára prírodné prostredie od prehistórie až dodnes.

- 4** CELA – Council of Educators in Landscape Architecture zdržuje školy poskytujúce vysokoškolské vzdelávanie v programoch krajinnej architektúry v Spojených Štátach, Kanade, Austrálii a Novom Zélande. Zdroj: <http://www.thecela.org/>.

- 5** ECLAS – European Council of Landscape Architecture Schools – zdržuje európske vysoké školy poskytujúce vzdelávanie v programoch krajinnej architektúry. Zdroj: <http://www.eclas.org/>.

architektúry bolo zapojených do bilaterálnych programov. Prvé paneurópske stretnutie škôl krajinnej architektúry sa uskutočnilo na berlínskej Technickej univerzite v roku 1989 pod titulom Europäische Hochschulkonferenz Landschaft. Nasledovalo druhé stretnutie – vo Viedni v roku 1990. Ako výsledok stretnutí vo Viedni a v Berlíne, na stretnutí vo Wageningene v Holandsku bolo v roku 1991 sformované združenie – European Conference of Landscape Architecture Schools (ECLAS). Po tomto stretnutí nasledovala séria ďalších konferencií. Na konferencii v Chorvátsku, v Dubrovníku, sa združenie rozhodlo rozšíriť svoje aktivity, čo symbolizovala aj zmena názvu na European Council of Landscape Architecture Schools. V roku 2006 sa ECLAS stal neziskovou organizáciou podľa holandského právneho systému, so štatútom a stanovami. Od roku 2001 školy krajinnej architektúry vytvorili tematickú sieť prostredníctvom programu nazýванého „Le:Notre“, ktorý pokračoval prostredníctvom 6 verzií – Le:Notre, Le:Notre+, Le:Notre TWO, Le:Notre Mundus, Le:Notre TWO+ a napokon Le:Notre THREE. V roku 2013 bol založený LeNotre Institute (LNI) ako platforma spolupráce ECLAS s príbuznými disciplínami.¹⁴ Európski študenti krajinnej architektúry sú zdržení v študentskej asociácii ELASA – European Landscape Architecture Student Association.

VÝVOJ PROFESIE A VZDELÁVANIA KRAJINNÝCH ARCHITEKTOV V ČESKOSLOVENSKOM KONTEXTE A NA SLOVENSKU

Na rozdiel od iných krajín, kde sa začiatkom 20. storočia profesia krajinného architekta oddeluje od profesie architekta aj od profesie záhradníka a stáva sa predmetom samostatného vysokoškolského štúdia, chápanie a uchopenie profesie sa v našej krajine, na území Slovenska, v období rakúsko-uhorskej monarchie

či prvej Československej republiky, Slovenského štátu aj v povoju novom období Československej socialistickej republiky, vyvíja pomalšie. Predstaviteľmi profesie sa v priebehu vývoja postupne stávajú odborníci s pozadím na jednej strane záhradníckeho, a na strane druhej, architektonického vzdelania.¹⁵ Aj v prostredí vysokého školstva sa vzdelávanie vyvíja na jednej strane vo vzťahu záhradníctvo a krajinná architektúra a na strane druhej vo vzťahu architektúra, urbanizmus a krajinná architektúra.

VÝVOJ VZDELÁVANIA VO VZŤAHU ZÁHRADNÍCTVO A KRAJINNÁ ARCHITEKTÚRA V ČESKEJ A SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Záhradníctvo v Čechách i na Slovensku bolo odbornou disciplínou s dlhodobou tradíciou vyučovanou na odborných školách. Záhradnícke vzdelanie predstaviteľia odboru často nadobúdajú aj v zahraničí. Napríklad záhradný architekt Alexander Glaus (1920 – 1992), po absolvovaní prvého ročníka viňarskej školy v Modre študoval na Vyšszej viňarsko-ovocinárskej a záhradníckej škole v Mělníku, ktorá mala vysokú odbornú úroveň, sústredovala všetkých väčšinou už vyučených záhradníkov – študentov s praxou z celej Československej republiky, a potom odišiel študovať záhradnú architektúru do Berlína – Dahlemu, ktorú absolvoval v roku 1941 jednou záverečnou skúškou. Škola bola v tom čase považovaná za jedinú záhradnícku univerzitu v strednej Európe.

Budovanie vysokého záhradníckeho školstva v Lednici na Morave od roku 1952 nadviazalo na tradície Vyšsnej ovocinársko-záhradníckej školy (Höhere Obst-Gartenbauschule), ktorá bola prvou strednou školou s maturitou vo vtedajšej rakúsko-uhorskej monarchii. Vysoká škola zemědělská v Brně bola založená už v roku 1919, od roku 1920 mala dva odbory: „zemědělské inženýrství“ a „lesnické

6 ECLAS – Združenie európskych vysokých škôl krajinnej architektúry vydáva časopis JOLA – Journal of Landscape Architecture. Zdroj: <http://www.jola-lab.eu/>.

7 Lednice na Morave bola dlhú dobu počas trvania Československej socialistickej republiky mestom vysokoškolského vzdelávania záhradných architektov v odbore Sadovníctvo a krajinárstvo – Akademická záhrada v areáli Záhradníckej fakulty v Lednici, ktorá slúži študentom i pre účely výučby. Zdroj: <http://www.vikendotrevnychzahrad.cz/t/66b.jpg>.

inženýrství". V roku 1952 bola založená Katedra záhradníctva a bola prestiahovaná do Lednice. Vedúcim katedry bol profesor Jarmír Scholz, ktorý funkciu vedúceho katedry vykonával od roku 1952 do roku 1959. V roku 1953 záhradnícky smer nadobudol celoštátne pôsobnosť. Poslucháči zo všetkých polnohospodárskych vysokých škôl (Praha, Nitra, Brno) prešli do 3. ročníka štúdia do Lednice na Morave. Od roku 1977 si uchádzajúci mohli vyberať z dvoch samostatných odborov: Záhradnícka výroba a Sadovníctvo a krajinárstvo. V roku 1985 bola zriadená Záhradnícka fakulta Vysokej školy zemědělskej v Brně so sídlom v Lednici na Morave. Výučba prebiehala v dvoch odboroch: Záhradníctvo, Sadovníctvo a krajinárstvo. Lednice na Morave bola dlhý čas počas trvania Československej socialistickej republiky mestom vysokoškolského vzdelávania tzv. sadovníkov – krajinárov, nazývaných aj záhradními architektmi, pre celú, aj pre slovenskú časť republiky.

Po rozdelení Československa a vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 sa formovali v nových štátnych útvoroch aj samostatné národné univerzitné ustanovizne, ktoré predtým mali federálnu pôsobnosť. Bolo to tak aj v študijných odboroch Záhradníctvo a Záhradná a krajinná architektúra, ktoré sa pred rokom 1993 študovali len v Lednici na Morave.

V roku 1995 bola na Slovenskej polnohospodárskej univerzite v Nitre zriadená Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva (FZKI) a po jej postupnom personálnom a priestorovom dobudovaní jej akreditačná komisia priznala právo samostatného vzdelávania aj v študijnom odbore Záhradná a krajinná architektúra a v roku 2000 aj právo habilitačného a inauguračného konania. V roku 2001 bol akreditovaný ďalší študijný odbor Krajinné plánovanie a tvorba krajiny pre Bc. a Ing. stupeň. Vedný odbor pre doktorandskú výchovu v oblasti Krajinnej a záhradnej architektúry a krajinného plánovania bol súčasťou spoločného vedného odboru Krajinné inžinierstvo. Od roku 2004 v zmysle nového zákona o vysokých školách č. 131/2002 Z. z. bol akreditovaný študijný odbor 6.1.17 Krajinná a záhradná architektúra a v nadväznosti na uvedený študijný odbor boli na FZKI akreditované dva študijné programy: študijný

program – Záhradná a krajinná architektúra, pre prvý, druhý a tretí stupeň štúdia a študijný program – Biotechnika parkových a krajinných úprav, pre prvý a druhý stupeň štúdia.¹⁶ V súčasnosti prebieha znova akreditácia študijných programov v šestročnom intervale komplexných akreditácií.

V Českej republike sa výučbe a výskumu v oblasti záhradnej a krajinnej architektúry venuje v súčasnosti, okrem Mendelovej univerzity v Brne – Lednici na Morave, aj ďalšia univerzita polnohospodárskeho typu – Česká zemědělská univerzita v Prahe, Katedra záhradní a krajinné architektury na Fakultě agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů.

VÝVOJ VZDELÁVANIA VO VZŤAHU ARCHITEKTÚRA, URBANIZMUS A KRAJINNÁ ARCHITEKTÚRA V ČESKEJ A SLOVENSKÉJ REPUBLIKE

Vzdelávanie, chápanie a uchopenie profesie sa súbežne vyvíja aj vo vzťahu architektúra, urbanizmus a krajinná architektúra. Úzko súvisí s vývojom technického školstva a architektonického vzdelávania v našich krajinách v priebehu histórie – v období rakúsko-uhorskej monarchie, prvej Československej republiky, Slovenského štátu, v povojnovom období Československej socialistickej republiky až po súčasnú existenciu architektonického vzdelávania v prostredí vysokého školstva.

Základy výučby architektúry na Českém vysokém učení technickém boli položené v začiatkoch existencie Stavovskej inžinierskej školy, ktorá bola 18. 1. 1707 založená listinou cisára Jozefa I. Už v polovici 18. storočia bola v súvislosti s náukou o civilnom inžinierstve zahájená výučba architektúry. V roku 1920 bola škola premenovaná na České vysoké učení technické (ČVUT). Vysoká škola architektury a pozemního stavitelstva bola jednou zo siedmich vysokých škôl ČVUT. Po vojne pokračovala výučba na Vysoké škole architektúry a pozemního stavitelstva, od roku 1950 Fakulte, až do roku 1960, kedy zlúčením niekoľkých fakúlt vznikla Fakulta stavebná. Študijný smer Architektúra a urbanizmus bol ako šestročné študium vyučovaný samostatne od 3. ročníka, po ukončení spoločnej výučby v prvých dvoch ročníkoch. V závere štúdia študenti získali tradičný titul – „inženýr architekt“. V roku 1976 vznikla samostatná

Fakulta architektury. Po roku 1989 pod vplyvom spoločensko-politickej zmien došlo k výrazným zmenám v organizácii aj v štruktúre štúdia. Vývoj pokračoval po vstupe Českej republiky do Európskej únie a šestročné súvislé štúdium bolo rozdelené na bakalárskie (trojročné) a magisterské (dvojročné). K dlhodobému zámeru Fakulty architektury ČVUT patrí aj rozširovanie o ďalšie príbuzné odbory – v roku 2009 bolo otvorené štúdium priemyselného dizajnu, postupne sa uvažuje o obdobných krokoch v odboroch krajinná a záhradná architektúra a priestorové plánovanie. V akademickom roku 2015/2016, v magisterskom študijnom programe Architektúra a urbanizmus, odbor Architektúra, si študenti môžu vybrať Modul ZKA – Záhradná a krajinná architektúra. Modul je postavený tak, aby sa absolvent tohto špecificky zameraného modulu mohol po splnení predpisanej dĺžky praxe uchádzať v Českej komore architektov nielen o autorizáciu v odbore Architektúra, v odbore Územné plánovanie, ale aj v odbore Krajinárska architektúra. Absolvent modulu získá, okrem základného povinného programu spoločného s bežným magisterským študijným programom odboru architektúra, učelené vzdelenie v oblasti záhradnej a krajinnej architektúry. Do študijného modulu sa prihlásuje pred začiatkom semestra 1. ročníka magisterského štúdia, diplomový projekt musí študent prihlásený do modulu ZKA absolvovať so zameraním na tento odbor.¹⁷

Vývoj výučby architektúry na území Slovenska je späť s rozvojom slovenského vysokého technického školstva v povojnovom období. V roku 1937 bola v Košiciach zriadená Vysoká škola technická Dr. M. R. Štefánika, od roku 1938 dočasne sídlila v Martine, v roku 1939 už pod novým názvom Slovenská vysoká škola technická bola prestiahovaná do Bratislavu. Počnúc rokom 1946/1947 sa otvorilo na Odbore inžinierskeho stavebníctva oddelenie architektúry a pozemného stavebníctva. V roku 1950 boli dovedajúce odbory premenované na fakulty. Vznikla Fakulta architektúry a pozemného stavebníctva. V roku 1960 došlo k zlúčeniu Fakulty inžinierskeho stavebníctva a Fakulty architektúry a pozemného stavebníctva na Stavebnú fakultu. V roku 1976 sa študium architektúry vyčlenilo zo Stavebnej fakulty a vznikla samostatná Fakulta

8 Súčasná výučba v odbore krajinná architektúra na Fakulte architektúry STU v Bratislave, nadväzuje na dlhodobé tradície späť so vzdelávaním v oblasti architektúry a urbanizmu a s pôsobením osobnosti, ktoré formovali rozvoj výučby krajinnej architektúry. Na učiteľa Milana Kodoňa si spomínajú mnohé

generácie slovenských architektov ako na osobnosť, ktorá im dokázala priblížiť hodnoty slovenskej krajiny. Milan Kodoň rozvíjal teóriu a techniku krajinárskej kresby, kde dodnes patrí k ľažko dosiahnuteľným vzorom. Zdroj: Gál, Peter – Kodoň, Milan: Tvorba krajiny. Bratislava: SVŠT, 1981.

architektúry. V roku 1949 bol založený Ústav stavby miest a obcí, ktorý sa po roku zmenil na Katedru urbanizmu a územného plánovania. Na jej čele stál až do roku 1961 Emanuel Hruška, ktorý intenzívne rozvíjal myšlienky vzťahu architektúry, technického diela, urbanizácie a krajiny.¹⁸ Katedra pracovala na mnohých viacročných i jednoduchších projektových a výskumných úlohách, ktoré mali krajinársky ráz.¹⁹ V roku 1960 bola Fakulta inžinierskeho stavitelstva zlúčená s Fakultou architektúry a pozemného stavitelstva a vznikla Stavebná fakulta. Jednou zo štyroch katedier bola aj Katedra urbanizmu a územného plánovania, ktorej vedúcim bol v rokoch 1961 – 1974 architekt Ján Svetlík. Zamestnanci katedry sa zúčastňovali na celom rade urbanistických súťaží a spracúvali množstvo smerných plánov a rôzne územnoplánovacie štúdie. Na katedre stále pôsobil jej zakladateľ Emanuel Hruška a k nemu sa pripájali mladší kolegovia, z ktorých sa ako architekt krajinár postupne vyprofiloval Milan Kodoň.

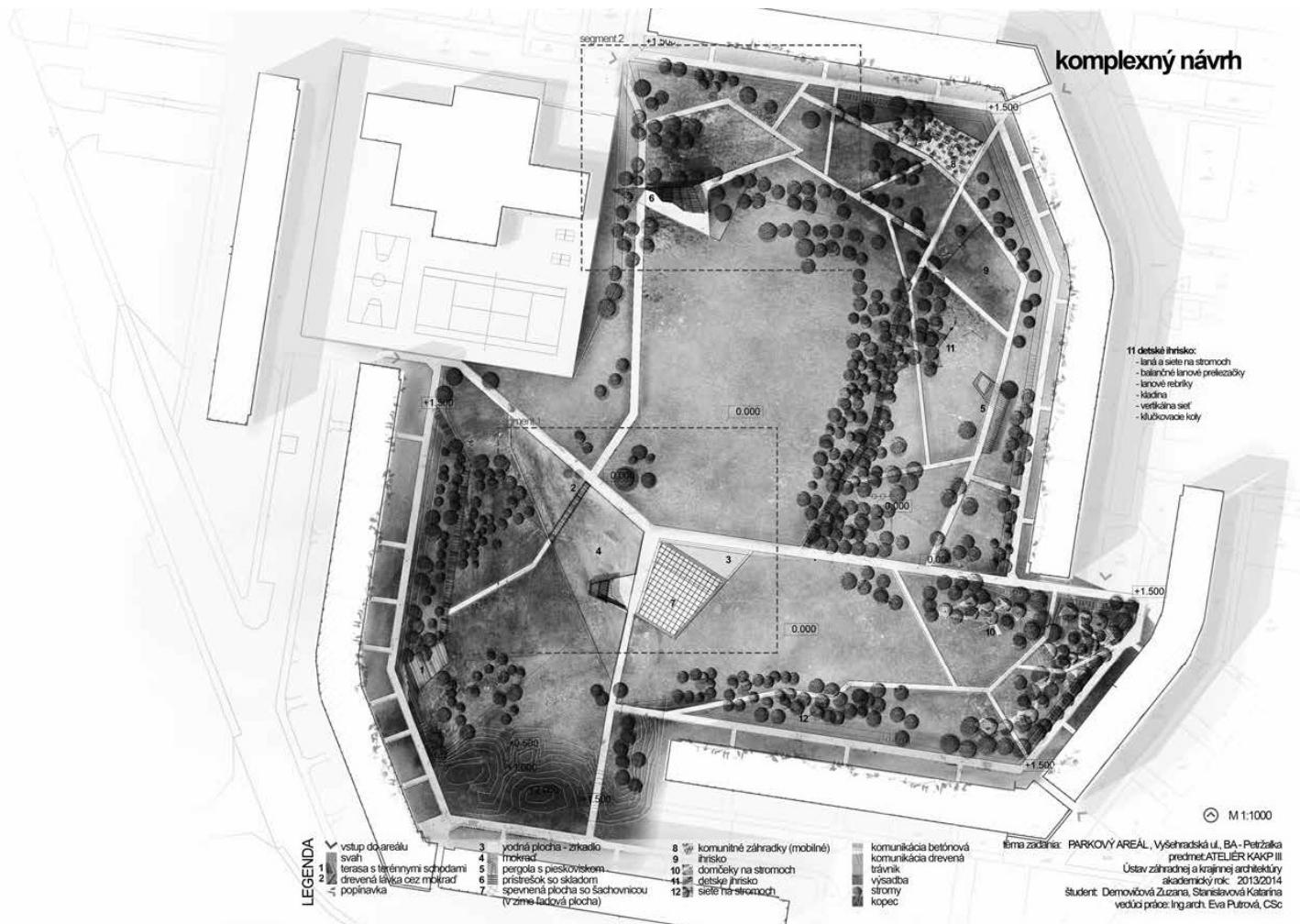
Doc. Ing. arch. Milan Kodoň, CSc. (14. 8. 1929 – 5. 11. 2001) je jedným zo zakladateľov teórie krajinnej a parkovej architektúry na Slovensku. Vyštudoval fakultu architektúry na SVŠT v Bratislave v roku 1952, kde potom pôsobil ako pedagogický a vedecký pracovník na Katedre urbanizmu. Milan Kodoň najprv pracoval na urbanistických projektoch s Emanuelem Hruškom a postupne sa čoraz väčšimi

zameriaval na problematiku vzťahu krajiny a mesta, na krajinárské projekty a na dosah ľudskej činnosti na prírodné prostredie.²⁰ V roku 1964 získal titul CSc. a o päť rokov získal docentúru. Od roku 1964 začal vyučovať špeciálny predmet Krajina a technické dielo, v ktorej sa snažil študentov oboznámiť so širšími súvislostami harmonizácie vzťahu technického diela v krajině.²¹ bol autorom mnohých urbanistických a územných štúdií zameraných na ochranu prírodného prostredia. Bol prvým predsedom československej asociácie IFLA – Medzinárodnej organizácie architektov krajínarov pri UNESCO (1969 – 1976). Na učiteľa Milana Kodoňa si spomínajú mnohé generácie slovenských architektov ako na osobnosť, ktorá im dokázala priblížiť hodnoty slovenskej krajiny a podnieťi v nich zmysel pre vyvážené vzťahy medzi architektúrou, urbanizmom a prírodným prostredím. Nesporne sú zásluhy Milana Kodoňa aj o rozvoj teórie a techniky krajinárskej kresby, kde dodnes patrí k ľažko dosiahnuteľným vzorom.²²

Krajinárské smerovanie Katedry urbanizmu a územného plánovania v sedemdesiatych rokoch okrem Milana Kodoňa začali rozvíjať mladí asistenti Peter Gál a Karol Kattoš. Problematica krajinárskej tvorby sa rozvíjala aj v osiemdesiatych rokoch, keď boli riešené početné výskumné úlohy s krajinárskou problematikou a boli napísané dva tituly skript, ktoré dodnes rezonujú v pedagogickom procese

na FA STU v Bratislave: Gál, Peter – Kodoň, Milan: Tvorba krajiny. Bratislava, SVŠT 1981 a Kodoň, Milan – Gál, Peter: Parkové a sadové úpravy: Tvorba krajiny a parkové úpravy. Bratislava, SVŠT 1989.

V roku 1990 vyústilo úsilie v tom čase docenta, v súčasnosti emeritného profesora, prof. Ing. arch. Petra Gála, PhD., rozvíjať výučbu a výskum v oblasti krajinnej architektúry, do založenia Katedry záhradnej a krajinnej architektúry, ktorej sa stal prvým vedúcim. Založenie Katedry záhradnej a krajinnej architektúry v roku 1990 znamenalo začiatok systematickej výučby predmetov krajinnej architektúry na Fakulte architektúry Slovenskej vyskej školy technickej (FA STU), one-dlho premenovanej na Slovenskú technickú univerzitu. Katedra v prvých rokoch svojej existencie pôsobila ako jeden zo subjektov pri vzdelení inžinierov architektov s autónomnym blokom predmetov krajinnej architektúry pre všetkých študentov v skladbe: prednáška – cvičenie – ateliérová tvorba, finalizovaná v záverečnom roku štúdia možnosťou výberu studijného zamerania: krajinná architektúra so špecializovaným diplomovým projektom. Tento model sa realizoval s miernymi úpravami až do roku 2003 a vyústil do akreditácie samostatného študijného programu v odbore Krajinná a záhradná architektúra, ktorý sa v súčasnosti už len v 1. stupni štúdia²³, prostredníctvom dnes už Ústavu krajinnej

9 Osobnosť doc. Milana Kodoňa pripomína aj každoročné udeľovanie jeho Ceny za najlepšiu ateliérovú prácu. V roku 2013/14 Cenu doc. Kodoňa získali Zuzana Demovičová a Katarína Stanislavová za prácu Vnútroblok Vyšehradská, Petržalka, pod pedagogickým vedením Ing. arch. Evy Putrovej, PhD.

a záhradnej architektúry, realizuje na FA STU dodnes. V roku 2015 si pripomíname 25 rokov od historického obdobia, v ktorom bolo na FA STU založené samostatné pracovisko na výučbu predmetov krajinnej architektúry a krajinného plánovania, ktoré bolo schopné generovať samostatný študijný program v odbore Krajinná a záhradná architektúra.

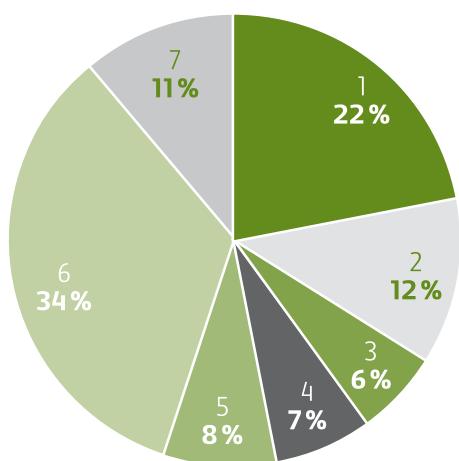
VÝUČBA KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRY V KONTEXTE SÚČASNÝCH TRENDOV VÝVOJA PROFESIE A ŠPECIFIKÁ VÝUČBY NA FA STU V BRATISLAVE

Stručný pohľad do histórie vývoja profesie a vývoja výučby krajinnej architektúry ukazuje, že krajinná architektúra je pomerne mladou a dynamicky sa rozvíjajúcou disciplínou, ktorej korene spočívajú v niekoľkých konšteláciach disciplín: poľnohospodárstvo (záhradníctvo, sadovníctvo, lesníctvo), inžinierstvo, architektúra a umenie, prírodné vedy (ekológia).

Ako uvádzá Anne Whiston Spirn, napäťie a protirečenia v krajinnej architektúre vznikajú z inherentných, vnútorných nevyriešených konfliktov medzi disciplínami, z ktorých vychádza. Tieto konštelácie sú založené na rôznorodých, nezlučiteľných ideánoch o vzťahu ľudí k iným ako ľudským javom a fénomenu. Poľnohospodárstvo, inžinierstvo a architektúra sú založené na myšlienke, že príroda môže byť napravovaná a vylepšovaná,

kým ekológovia sú náchylní byť skôr jej pozorovateľmi, než jej aktívnymi činiteľmi. Pre poľnohospodárov, záhradníkov, sadovníkov, lesníkov, ľudia sú správcami, hospodármami, ktorí riadia rastliny, zvieratá, a ich habitaty, pre úžitok, udržanie a radosť, príroda je materiálom i procesom, niečim s čím sa treba vyrovnáť. Pre väčšinu inžinierov príroda po- zostáva zo sôl, ktoré treba kontrolovať a prekonáť. Pre umelcov a architektov príroda obyčajne nie je aktívnym materiálom, aj keď je zdrojom inšpirácie, symbolickou formou, z ktorej vychádzajú, scénou, ktorú prezentujú, miestom, ktoré okupujú a transformujú, niečo čo je vnímané. Na druhej strane, pre viacerých ekológov sú ľudia votrelcami v prírode, narušiteľmi, ktorí vychýľujú prírodu z jej ideálneho, samoregulujúceho stavu. Ako hovorí Anne Spirn, krajinní architekti sú nositeľmi všetkých týchto veľkých ideí o prírode, čokoľvek to pre nich znamená, majú skлон sa o ňu starať, lebo viera v hodnoty, ktoré tie- to idey predstavujú je zvyčajne srdcom toho, prečo vstúpili do profesie.²⁴

Študijné programy krajinnej architektúry sa v súčasnosti snažia komplexne zohľadňovať a harmonizovať celý súhrn požiadaviek na získanie širokých znalostí a poznatkov z oblasti prírovodných a biologických vied, z výtvarno-umeleckých, architektonicko-urbanistických a územnoplánovacích discip- lin. Zameranie jednotlivých univerzít sa však

10 Špecifickom a výhodou študijného programu krajinnej architektúry v prostredí slovenského technického školstva - na Fakulte architektúry STU v Bratislave, je silný podiel architektonicko-urbanistickej, územno-plánovacích disciplín a ateliérovej tvorby, ktoré rozvíjajú schopnosti architektonického navrhovania a tvorby krajinnej architektúry.
Pomer rozsahu jednotlivých skupín predmetov v bakalárskom študijnom programe B-KAKP na FA STU v Bratislave, podľa študijných plánov v akademickom roku 2014/15.

Skupiny predmetov:

- 1 – technické,
- 2 – biologické, náuka o rastlinách,
- 3 – príroovedné,
- 4 – výtvarno-umelecké,
- 5 – umenovedné,
- 6 – architektonicko-urbanistické a územno-plánovacie
- 7 – iné.

Zdroj: Kristiánová, K. 2015 a. Špecifická tvorba študijného programu v odbore krajinná a záhradná architektúra v prostredí technického školstva. Záverečná práca doplňujúceho pedagogického štúdia. STU v Bratislave, 68 s.

špecificky premita vo výučbe a v študijných programoch – absolventi poľnohospodárskych univerzít disponujú zväčša širšími znalosťami v oblasti náuky o rastlinách, absolventi škôl architektúry poznatkami z výtvarno-umeleckých, architektonicko-urbanistickej a územnoplánovacích disciplín, absolventi prírodovedných univerzít poznatkami z oblasti prírodovedných a biologických vied.

Aj súčasné programy slovenských univerzít, SPU v Nitre i STU v Bratislave, ktoré poskytujú vysokoškolské vzdelávanie odbore 6.1.17 Krajinná a záhradná architektúra, vyzkazujú isté rozdiely a špecifiká, ktoré môžu predstavovať na jednej strane výhody a pozitíva, na strane druhej i nevýhody a negatíva.

Špecifickom a výhodou študijného programu krajinnej architektúry v prostredí slovenského technického školstva – na Fakulte architektúry STU v Bratislave, je silný podiel architektonicko-urbanistickej, územnoplánovacích disciplín a ateliérovej tvorby, ktoré rozvíjajú schopnosti architektonického navrhovania a tvorby krajinnej architektúry. Ako uvádzajú Jakubíková a Putrová, výhodou štúdia na Fakulte architektúry je aj to, že sa už počas štúdia postupne formuje spolupráca a kontakt študentov odborov krajinnej a záhradnej architektúry, architektúry a urbanizmu, i dizajnu, čo môže mať priaznivý dosah na budúcu spoluprácu profesii, bez ktorých môže ľahšie vzniknúť kvalitné prostredie, ako na úrovni architektúry a jej okolia, parku, záhrady, ulice, námestia či nábrežia, tak aj na úrovni sídla a jeho krajinného zázemia. Aj keď sa absencia inžinierskeho stupňa štúdia vo všeobecnosti považuje za problém, pre študentov sa to môže stať zaujímavou výzvou. Pokračovanie štúdia na iných školách doma alebo v zahraničí umožňuje kombinovať štúdium podľa zamerania škôl. STU ponúka pokračovanie štúdia v inžinierskom stupni na Stavebnej fakulte, ktorá poskytuje študijný program Krajinárstvo a krajinné plánovanie v spolupráci s Fakultou architektúry.²⁵

Súčasná výučba v odbore krajinná architektúra na Fakulte architektúry STU v Bratislave nadává na dlhodobé tradície späť so

vzdelávaním v oblasti architektúry a urbanizmu a s pôsobením osobnosti, ktoré formovali rozvoj výučby krajinnej architektúry a vznik a rozvoj pracoviska pre výučbu predmetov krajinnej architektúry a krajinného plánovania – dnešného Ústavu krajinnej a záhradnej architektúry. Súčasne je aj neustále prispôsobovaná dynamicky sa rozvíjajúcim novým potrebám výkonu profesie krajinného architekta a novým konceptom výučby v ich rozmanitosťi a diverzite uplatňovania multidisciplinárnych prístupov.

Ústav krajinnej a záhradnej architektúry v pedagogickej aj vo vedeckovýskumnnej oblasti dlhodobo spolupracuje s partnerskými pracoviskami rôznych vedných odborov a profesí, ktorých spoločný vedeckovýskumný i pedagogickým záujmom je krajina,²⁶ participuje na medzinárodných i domácich grantových výskumných úlohách a spolupracuje s viacerými zahraničnými univerzitami a medzinárodnými organizáciami – IFLA (International Federation of Landscape Architects) a ECLAS (European Council of Landscape Architecture Schools).

V súčasnosti prebieha znova akreditácia študijných programov v šestročnom intervale komplexných akreditácií a od akademického roku 2015/2016 je na Fakulte architektúry STU pripravená výučba krajinnej architektúry v bakalárskom stupni štúdia podľa nového študijného programu pod názvom Krajinná a záhradná architektúra. Ústav krajinnej a záhradnej architektúry, okrem zabezpečenia výučby bakalárskeho študijného programu Krajinná a záhradná architektúra, s dĺžkou štúdia štyri roky, sa v spolupráci so Stavebnou fakultou podieľa na zabezpečení výučby v inžinierskom stupni štúdia v programe Krajinárstvo a krajinné plánovanie a tiež sa podieľa na výučbe v odbore Architektúra a urbanizmus, kde zabezpečuje výučbu predmetov súvisiacich s problematikou krajinnej architektúry a krajinného plánovania.

Ako anticipovať budúce trendy rozvoja profesie? Ako uviedla Diane Menzies, čestná členka a bývalá prezidentka IFLA v rokoch 2006 – 2010 vo svojom príspevku na 52. súťažnom kongrese IFLA 2015, súčasné koncepty

plánovania a navrhovania sa rapídne menia. Napríklad koncept udržateľnosti vybledol z pozornosti, nahradzany konceptom relienicie.²⁷ Podľa Menzies budúcnosť profesie bude stimulovaná vibranciou východných kultúr, pochopením a uznaním aj inakých kultúrnych konštruktov, než sú konštrukty západných kultúr a tieto kultúrne percepcie posilnia globálnu diverzitu.²⁸

AKO ANTICIPOVAŤ BUDÚCE TRENDY VÝUČBY V TVORBE ŠTUDIJNÝCH PROGRAMOV?

Bělohradský nám hovorí, že príroda a krajina je chápána už len ako „... jakési představení, patřící volnému času. Je představení v tom smyslu, že je nám přístupné jen jako „vyněchané místo“ v celkovém plánu budování a ničení. Ke každé nové stavbě patří i kus přírody, která je za okny jako představení. Tato přeměna přírody v místě vyněchané v celkovém výrobním provozu na naší planetě, je dominantou v urbanistice, v níž je nejviditelnější“.²⁹

Aký je nás vzťah ku krajine dnes? Je teda naozaj krajina už len vyněchaným miestom, kde vyněchanie a prázdroj evokuje potrebu miesto – priestor zaplniť? Bencová v zmysle Bělohradského úvah hovorí: „Napokon, příroda a krajina poskytuje miesto veciam (stavbám) i javom a cez ňu je nepochybne nevyhnutné sledovať stav „vyněchávania“, od nej odvíjať otázkы, v čom, resp. medzi čím nastáva vyněchávanie naturálneho, a s ním možno aj humánnego a kultúrneho.“³⁰

Tieto úvahy nám naznačujú nielen potrebu a dôležitosť výchovy krajinných architektov ako samostatnej profesie a autonómneho odboru, ale i budúci trend potreby formovania presahov architektúry a urbanizmu smerom ku „krajinnej architektúre“ a „krajinnému urbanizmu“.

Pri formovaní budúcich študijných programov na Fakulte architektúry STU v Bratislave preto bude potrebné reflektovať aj rastúce trendy dopytu po konverzných či spojených programoch v týchto odboroch, ako aj programoch poskytovaných v spolupráci univerzít na národnej i medzinárodnej úrovni.

- 1 KRISTIÁNOVÁ, Katarína: Špecifika tvorby študijného programu v odbore Krajinná a záhradná architektúra v prostredí technického školstva. Záverečná práca doplňujúceho pedagogického štúdia. STU v Bratislave 2015. 70 s.
- 2 Spracované podľa údajov z rozličných webových stránok. Napríklad približne 78 programov v Spojených štátach, kde členmi asociácie CELA – Council of Educators in Landscape Architecture, združujúcej vysoké školy v Spojených štátach, Kanade, Austrálii a na Novom Zélande a aj niekoľko členov z iných krajín, je 137 škôl.
- 3 Pozri <http://www.gsd.harvard.edu/#/academic-programs/landscape-architecture/>.
- 4 Pojem „Landscape architecture“ – krajinná architektúra prvýkrát použil Gilbert Laing Measonom v jeho knihe *On The Landscape Architecture of the Great Painters of Italy* (London, 1828). Meason sa narodil v Škótsku a nemal príležitosť navštíviť Taliansko. Ale obdivoval vzťah krajiny a architektúry v krajinnom báze a zakladajúc na Vitruviu, skúmal princípy vzťahu medzi stavebnými formami a prírodou. Termín prebral aj John Claudius Loudon, neskôr Andrew Jackson Downing v kapitole knihy *A Treatise on the Theory and Practice of Landscape Gardening, Adapted to North America* (1841). Termín si počítači Frederick Law Olmsted a Calvert Vaux. Používali ho na opis všetkých profesionálnych úloh od návrhu a kompozície výsadieb, úprav terénu, vody, komunikácií, chodníkov, dĺžadlia a ďalších architektonických štruktúr. Prvýkrát použili tento pojem v súvislosti s významným návrhom Central Parku v New Yorku. V roku 1863 začali termín Landscape Architect používať ako profesionálny titul a na opis svojich prác parkových systémov. Olmstedov projekt Emerald Necklace v Bostonе bol veľmi obdivovaný a viedol k používaniu termínu krajinný architekt aj v Európe, prvotne Patrickom Geddesom, Thomasom Mawsonom a ďalšími.
- 5 Podľa 2015 Indiana Chapter of the American Society of Landscape Architects, dostupné na <http://inastl.org/>, 15. 3. 2015.
- 6 Pozri WALDHEIM, Charles: *Landscape as Architecture, Harvard Design Magazine, No. 36/Landscape Architecture's Core? Essay*, dostupné na <http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/36/landscape-as-architecture>, 15. 3. 2015.
- 7 Waldheim uvádzá aj obavy o formuláciu „krajinný architekt“, ktoror vyjadril Sir Geoffrey Jellicoe, napriek svojej roli v založení medzinárodnej profesnej organizácie, citujúc z príspievku, ktorý Jellicoe prednesol na stretnutí International Federation of Landscape Architects v roku 1960: „*The landscape architect, who was first called a landscape gardener, is still surely wrongly named.*“ JELLOCOE, Geoffrey: *A Table for Eight*. In: *Space for Living: Landscape Architecture and the Allied Arts and Professions*, ed. Sylvia Crowe, Amsterdam: Djambatan, 1961, s. 18, pozri WALDHEIM, Charles: *Landscape as Architecture, Harvard Design Magazine, No. 36/Landscape Architecture's Core? Essay*, dostupné na <http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/36/landscape-as-architecture>, 15. 3. 2015.
- 8 WALDHEIM, Charles: *Landscape as Architecture, Harvard Design Magazine, No. 36/Landscape Architecture's Core? Essay*, dostupné na <http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/36/landscape-as-architecture>, 15. 3. 2015.
- 9 Jeho najväčším záujmom bola krajinná architektúra a záhradný dizajn. Narodil sa v Chelsea v Londýne, vyuštudoval na Architectural Association v Londýne v roku 1919. Jeho záujem o krajinnú architektúru sa prebudi, keď v roku 1923 získal britskú Rímsku cenu za architektúru, ktorá mu umožnila výskum, na základe ktorého napísal svoju prvú knihu *Italian Gardens of the Renaissance* s Johnom C. Shepherdom.
- 10 Cena je udeľovaná členom IFLA, akademickým, verejným či privátnym profesionálom, ktorých zásluhy, talent a tvorba sú medzinárodne uznanávané.
- 11 Landscape Architect Registration Examination (LARE). Podľa BLS, niektoré štátov vyžadujú od kandidátov urobiť štátu skúšku ako doplnujúcu k LARE, alebo vyžadujú pokračujúce vzdelávanie pre udržiavanie licencie.
- 12 Pozri IFLA/UNESCO CHARTER FOR LANDSCAPE ARCHITECTURAL EDUCATION (final draft: July 2012) a GUIDANCE DOCUMENT FOR RECOGNITION or ACCREDITATION Professional Education Programmes in Landscape Architecture (approved by IFLA World Council, June 28.2008). IFLA odporúča dĺžku bakalárskeho programu 4 roky, a magisterského minimálne 2 roky.
- 13 V roku 2012/2013 navštievovalo Harvard University Graduate School of Design 878 študentov, z toho 362, čiže 42 % bolo zapísaných na architektúru, 182 študentov, čiže 21 % na krajinnú architektúru a 161 študentov, čiže 18 % na urbanizmus. 173 študentov, čiže 20 % navštievovalo doktorandské programy. 65 % študentov bolo Američanov, priemerne vek študentov bol 27 rokov. V roku 2013 bolo podaných 2 164 prihlášok na štúdium, prijatých bolo 330 študentov. Pozri <http://www.gsd.harvard.edu/images/content/5/4/54375/gsd-student-guide-2012.pdf>.
- 14 Pozri <http://www.eclas.org/index.php/about/eclas-history>.
- 15 KRISTIÁNOVÁ, Katarína: K vývoju výučby krajinnej architektúry vo vzťahu k architektúre a urbanizmu na FA STU v Bratislave, IFLA, informačné listy FA STU v Bratislave, ročník 22, č. 8, apríl 2014/2015, s. 11.
- 16 SUPUKA, Ján: Vzdelávanie v študijných programoch v študijnom odbore krajinná a záhradná architektúra na Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU v Nitre. Daniš, Dušan, Bahula, Pavol (eds.): *Ekológia a environmentalistika*, 2007 Zvolen, s. 20 – 28.
- 17 Nasledujúce povinne voliteľné predmety magisterského štúdia sa stávajú pre prihláseného študenta modulu ZKA povinnými: Ateliér ATV, Územné plánovanie II, Tvorba krajiny a záhrad II – IV, Dendrológia I – III, Regionálne a krajinné plánovanie I – II. Povinné predmety Ateliér ATVZ, ATRN a Diplomový projekt musí študent prihlásený do modulu ZKA absolvovať so zameraním na tento odbor. Štúdium v module Zahradná a krajinná architektúra nosne zabezpečujú Ústav urbanizmu, Ústav krajinárskej architektúry, s Ateliérom Sitta, ktorý vedie Ing. Vladimír Sitta a Ústav priestorového plánovania, s Ateliérom Hanson – Landscape Architecture, ktorý vedie Henry W. A. Hanson, krajinný architekt pôvodom zo Spojených štátov, a Ateliér Meier, ktorý vedie prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
- 18 Pozri napríklad HRUŠKA, Emanuel: *Priroda a osídlenie: Biologické základy krajinného plánovania*. Praha, Ed. Grégr a syn 1945 alebo HRUŠKA, Emanuel: *Krajina a její soudobá urbanizace*. Praha, B. Pyšejc 1946.
- 19 Napríklad Územné plánovanie rekreáčnych oblastí na Slovensku (Hruška, Alexy, Kavan, Kodoč, Marečák, 1961) a mnohých iných. Pozri KODOŇ, Milan: *Územné plánovanie rekreáčnych oblastí na Slovensku*. Projekt 1962, roč. 4, s. 61 – 63.
- 20 Pozri napríklad HRUŠKA, Emanuel – KODOŇ, Milan – MARENČÁK, Milan: *Niekoľko poznámok k hlavným urbanistickým problémom výstavby Vysokých Tatier*. Architektúra ČSR 1955, roč. 14, s. 246 – 248 alebo HRUŠKA, Emanuel – KODOŇ, Milan et al.: *Urbanizmus*. Niektoré nové názory na výstavbu sídlisk. Bratislava, SVŠT 1960.
- 21 Pozri KODOŇ, Milan: *Stavba miest. Krajina a technické dielo v nej*. Bratislava: Slovenská vysoká škola technická, 1965.
- 22 Z poznámok profesora Petra Gála, 2014.
- 23 Bakalársky študijný program Krajinná architektúra a krajinné plánovanie, v deňnej prezenčnej forme, s dĺžkou štúdia 3 roky, bol v študijnom odbore 6.1.7 Krajinná a záhradná architektúra akreditovaný na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave 14. septembra 2009, v šesťročnom intervale komplexných akreditácií.
- 24 SPIRN, Anne Whiston: *The Authority of Nature: Conflict and Confusion in Landscape Architecture*. In: *Nature and Ideology – Natural Garden Design in the Twentieth Century*, edited by Joachim Wolschke-Bulmann. 1997 Dumbarton Oaks Research Library and Collection Washington, D.C. as volume 18 in the series Dumbarton Oaks Colloquium on the History of Landscape Architecture. Dostupné na www.doaks.org/etexts.html, 15. 3. 2015.
- 25 JAKUBÍKOVÁ, Barbora – PUTROVÁ, Eva: *Architecte paysagiste*. IFLA, informačné listy FA STU v Bratislave, ročník 22, č. 8, apríl 2014/2015, s. 21.
- 26 Napríklad tradíciu kolokvív krajinárskych katedier – platformu pre prezentáciu výsledkov pedagogickej a výskumnnej činnosti rôzne zameraných spolupracujúcich pracovísk, rôznych vedúcich odborov a profesí, ktorých spoločný vedeckovýskumný i pedagogický záujmom je krajina, iniciovala Katedra krajinnej a parkovej architektúry Fakulty architektúry STU v Bratislave, pod vedením Petra Gála, v roku 1996. Na stretnutiach sa pravidelne zúčastňujú aj českí kolegovia.
- 27 MENZIES, Diane: *East-west: driving integration and innovation in landscape architecture*. In: Ignatieva, Maria, Thorne, Nigel, Golosova, Elena, Berg, Per, Hedfors, Per, Eriksson, Tuula, Menzies Diane (Ed.) *History of the Future, 52nd World Congress of the International Federation of Landscape Architects, Congress proceedings 10 – 12 June 2015 Sankt-Peterburg, Russia, Polytechnic University Publishing House Sankt-Peterburg 2015*. 708 s., tu s. 603 – 615.
- 28 Menzies cituje osobnú komunikáciu s Robertom Thayerom, v roku 2015, pozri MENZIES, Diane: *East-west: driving integration and innovation in landscape architecture*. In: Ignatieva, Maria, Thorne, Nigel, Golosova, Elena, Berg, Per, Hedfors, Per, Eriksson, Tuula, Menzies Diane (Ed.) *History of the Future, 52nd World Congress of the International Federation of Landscape Architects, Congress proceedings 10 – 12 June 2015 Sankt-Peterburg, Russia, Polytechnic University Publishing House Sankt-Peterburg, 2015*. 708 s., tu s. 603 – 615.
- 29 BĚLOHRADSKÝ, Václav: *Myslet zeleň sveta*. Rozhovor s Karlem Hvíždou. Praha, Mladá fronta 1991, s. 80.
- 30 BENCOVÁ, Jarmila: *Krajina ako vyniechané miesto*. Životné prostredie, Vol. 41, No. 2, 2007, s. 88 – 94. Bencová diskutuje aj o pojme kultúrna krajina, ktorý vlastne obsahuje významové protirečenie – je používaný pre „pozitívne“ kultivovanú krajinu, avšak „sémantickej význam sentencie slov kultúrna krajina sa môže chápať v tragickom, devastačnom zmysle, v zmysle vedomej premeny naturálneho na umelé, a tým „vyniechania“ prírody...“